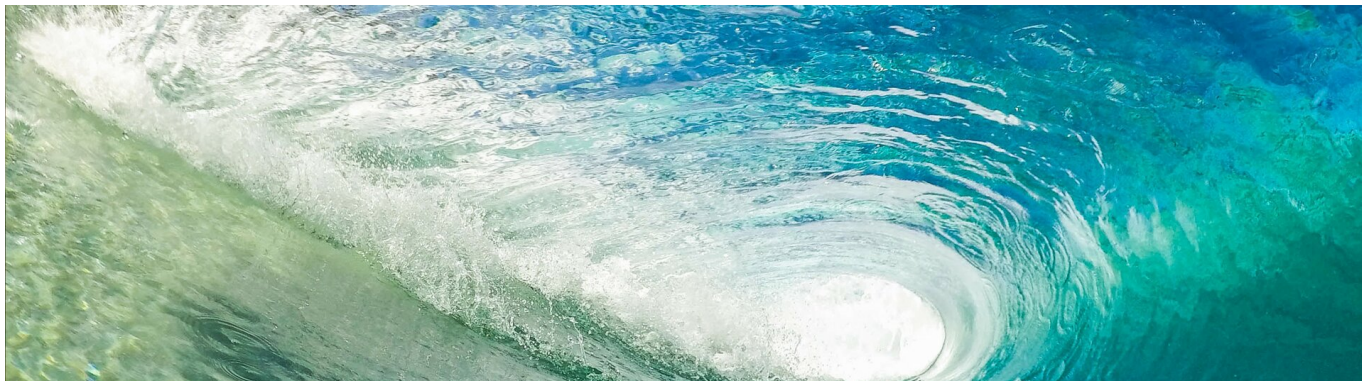

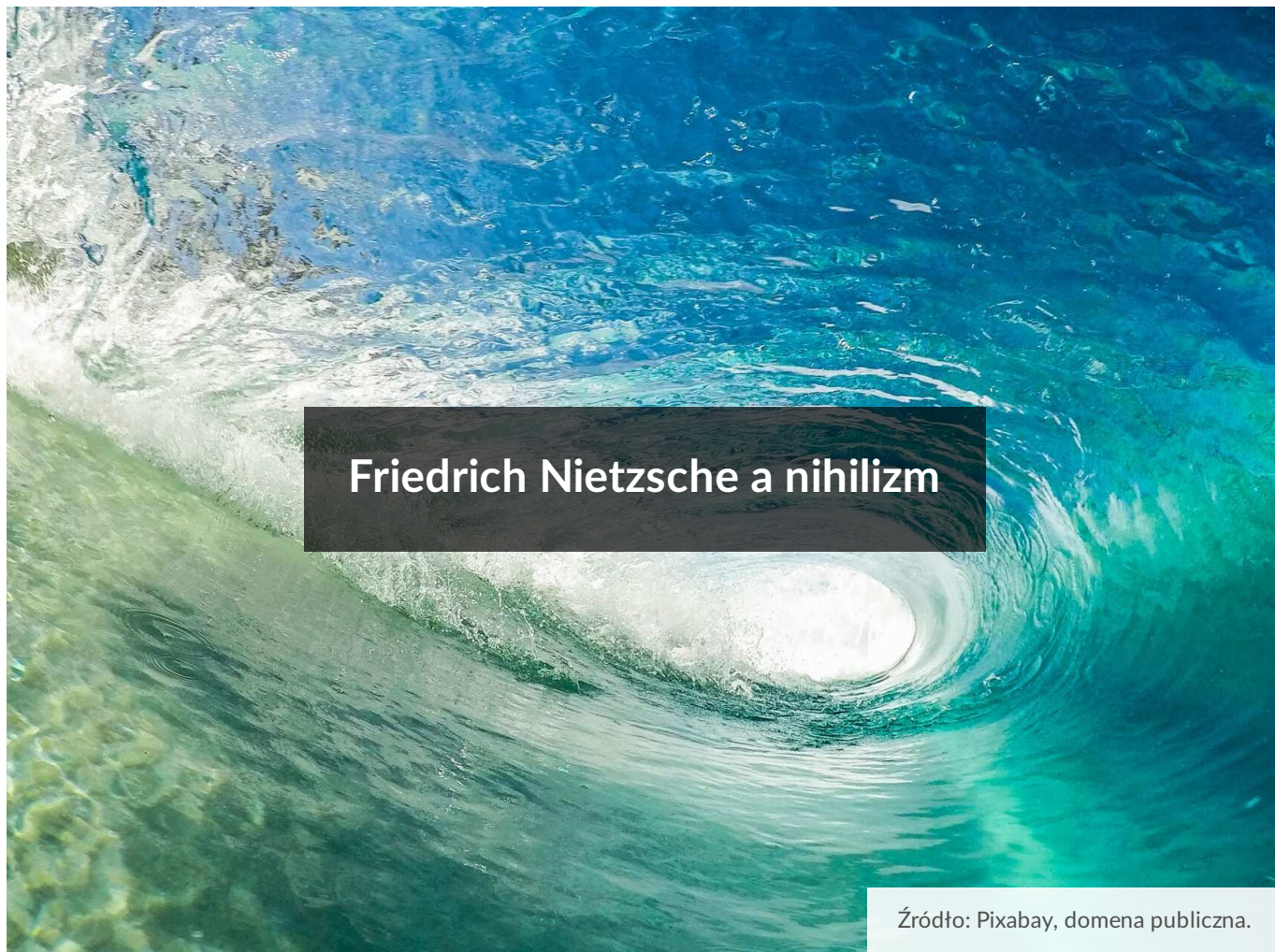

Friedrich Nietzsche a nihilizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Thomas Bernhard, *Autobiografie*, tłum. S. Lisiecka.

Czy wiesz, kim jest nihilista? Co to właściwie oznacza? Łacińskie słowo *nihil* („nic”) dało nazwę pogładowi, z którym powszechnie utożsamia się myśl Nietzschego – krytyczną wobec moralności chrześcijańskiej i racjonalizmu. Kiedy najwyższe wartości tracą wartość, pojawia się nihilizm. Kiedy odwołujemy się do Boga, którego nie ma już w naszym świecie, pojawia się nihilizm. Kiedy żyjemy jak popadnie, udając, że jest w tym jakiś sens, pojawia się nihilizm. Wydawałoby się, że Nietzsche odrzucał wszystko, co ludzkość tradycyjnie uznawała za dobre i szlachetne. A może, rozbijając fałszywe przekonania, szukał nowych, prawdziwych ideałów?

Twoje cele

- Poznasz nihilistyczną myśl Nietzschego.
- Zrozumiesz wprowadzone przez Nietzschego rozróżnienie na nihilizm bierny i czynny.
- Spróbujesz ocenić, czy Nietzsche, przedstawiając się jako nihilista, faktycznie był „doskonałym nihilistą Europy”.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat Friedricha Nietzschego, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Friedrich Nietzsche: specyfika twórczości i jej fazy](#)
- [Wczesne prace Friedricha Nietzschego](#)
- [Drugi etap twórczości Friedricha Nietzschego. Krytyka, koncepcja prawdy, wiara w rozum](#)
- [Friedrich Nietzsche: krytyka moralności](#)
- [Friedrich Nietzsche: przewartościowanie wszystkich wartości](#)
- [Nadczłowiek](#)

Nihilizm

Autora *Tako rzecze Zaratustra* często przedstawia się jako nihilistę (sam siebie zresztą tak nazywał), ponieważ odrzucał istnienie obiektywnych wartości moralnych, odebrał sens życiu ludzkiemu samemu w sobie. Jak wielu innych kategorii pojęciowych, tak i tej Nietzsche używał wieloznacznie. Odróżniał na przykład nihilizm bierny i czynny, nie zawsze wyjaśniając, który ma w danej chwili na myśli. [Nihilizm](#) bierny charakteryzuje tzw. ostatnich ludzi – słabych i bezwolnych; zdają oni sobie sprawę, że wartości, które wyznają, już nie obowiązują, ale żyją tak, jakby było inaczej – wiedzą, że ich życie nie ma sensu, ale udają, że ma, szukając czegoś, co „pokrzepia, uświęca, uspokaja i ogłusza”. Takim pokrzepieniem i ucieczką od rzeczywistości może być np. religia. Nihilizm czynny jest natomiast cechą ludzi o silnej woli, którzy dążą do obalenia istniejących wartości – pustych i nieodpowiadających aktualnym potrzebom.

Nihilistka – obraz autorstwa Paula Merwarta z 1882 r.

Źródło: Paul Merwart, domena publiczna.

Sam Nietzsche mówił o sobie, że jest „pierwszym doskonałym nihilistą Europy” – nie tylko dostrzegał jałowość istniejących wartości i je odrzucił, lecz także dążył do ustalenia nowych, **afirmujących** życie. Szukał nowego ideału. Filozof nie był więc nihilistą, ponieważ odrzucał jedynie tradycyjny sposób rozumienia czy ustanawiania wartości, a nie same wartości jako takie. Zatem jego stanowisko, zgodnie z którym pęd do wzrostu (wola mocy stanowiąca sedno życia) to wartość sama w sobie, a ludzka egzystencja jest wartościowa i sensowna o tyle, o ile tę źródłową wartość potwierdza, nie może być określone jako nihilizm.

Słownik

afirmować

(łac. *affirmo* – umacniać, zaręczać) zgoda na coś, uznanie czegoś za dobre

nihilizm

(łac. *nihil* – nic) to stanowisko filozoficzne odmawiające istnienia światu bądź jego istotnym aspektom (**nihilizm ontologiczny**); może też oznaczać przekonanie o nieistnieniu wartości (**nihilizm moralny**) lub zanegowanie możliwości poznania (**nihilizm epistemologiczny**)

Polecenie 1

Zapoznaj się uważnie z poniższym fragmentem. Jakie widzisz podobieństwa i różnice z poglądami Nietzschego?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1DMe8Nue>

Thomas Bernhard

Krytyka współczesnej edukacji i kultury

Jesteśmy płodzeni, ale nie wychowywani, ci, którzy nas spłodzili, występują przeciw nam z całą swoją tępotą, z całą tą niszczącą człowieka bezradnością i już w ciągu pierwszych trzech lat życia rujnują wszystko w nowym człowieku, o którym nic nie wiedzą, a jeśli cokolwiek wiedzą, to tylko tyle, że zrobili go bezmyślnie i nieodpowiedzialnie, nie mają też pojęcia, że tym samym popełnili największą zbrodnię. Płodzący, czyli rodzice, wydali nas na świat z pełną nieświadomością i niegodziwością, a odkąd się na nim znaleźliśmy, nie mogą sobie z nami poradzić, wszelkie próby uporania się z nami spełzają na niczym, dlatego wcześniej się poddają, ale i tak zawsze za późno, zwykle dopiero wtedy, gdy już zdążą nas zniszczyć, ponieważ w ciągu pierwszych trzech lat życia, tych decydujących lat, o których płodzący nas, czyli rodzice, nic nie wiedzą, nie chcą, nie mogą nic wiedzieć, gdyż przez całe wieki czyniono zawsze wszystko, by tkwili w takiej przerażającej nieświadomości, ci, którzy nas spłodzili, niszczą i unicestwiają nas przez tę swoją niewiedzę, niszcząc i unicestwiając na całe nasze życie, a prawda jest taka, że na tym świecie mamy do czynienia wyłącznie z ludźmi zniszczonymi i unicestwionymi w pierwszych latach życia, zniszczonymi na zawsze przez nieświadomych, podłych i nieoświeconych rodziców.

Matka zawsze wypycha z siebie nowego człowieka niczym zwierzęcy pomiot i zawsze traktuje go i niszczy jak zwierzę; nie mamy do czynienia z ludźmi, lecz ze zwierzęcymi pomiotami matek, które to matki z powodu całej animalistycznej nieświadomości

niszczą i unicestwiają swoje pomioty już w pierwszych miesiącach, a przede wszystkim w pierwszych latach życia, jednakże matki nie ponoszą winy, ponieważ nikt ich nigdy nie oświecił, w interesie społeczeństw leży bowiem co innego niż oświecanie, społeczeństwa w ogóle nie myślą o oświecaniu, a rządy zawsze, w każdym przypadku, w każdym kraju i każdym tworze państwowym są zainteresowane tym, aby nie oświecać społeczeństw, gdyby bowiem oświecały własne społeczeństwa, zostałyby bardzo szybko zniszczone przez oświecone przez siebie społeczeństwa; całe stulecia nikt nie oświecał społeczeństw i minie jeszcze wiele wieków, przez które nikt ich nie będzie oświecał, ponieważ oświecenie społeczeństw oznaczałoby ich unicestwienie, mamy więc do czynienia z nieoświeconymi rodzicami dożywotnio nieoświeconych dzieci, które na zawsze pozostaną nieoświeconymi ludźmi i dożywotnio będą skazane na całkowitą niewiedzę.

Bez względu na to, za pomocą jakich środków i metod wychowuje się nowych ludzi, wskutek całkowitej niewiedzy, niegodziwości i niepoczytalności wychowawców, którzy zawsze są tylko tak zwanymi wychowawcami, ludzie ci są niszczeni wychowaniem już w pierwszych dniach, pierwszych tygodniach i pierwszych latach życia, albowiem przez wszystko, co młody człowiek dostrzega i postrzega w tych pierwszych dniach, tygodniach, miesiącach i latach, jest na całe swoje przyszłe życie – a jak wiemy, każde przeżywane życie, każde istniejące istnienie jest zawsze niweczone, niszczone unicestwiane – zniweczony, zniszczony, unicestwiony. Nie ma w ogóle rodziców, istnieją tylko przestępcy płodzący nowych ludzi, którzy z całą swoją głupotą i tępotą występują przeciw tym nowym spłodzonym przez siebie ludziom, a w owym przestępczym działaniu wspierają ich rządy, niezainteresowane człowiekiem oświeconym, czyli naprawdę dotrzymującym kroku swojej epoce, ponieważ jest to naturalnie sprzeczne z ich celami, toteż miliony i miliardy półgłówków raz po raz, prawdopodobnie jeszcze przez dziesiątki, a może i setki lat, będą produkowały kolejne miliony i miliardy półgłówków. [...]

Nowo narodzony od momentu narodzin wydany jest na pastwę ogłupiałych, nieoświeconych płodzących, czyli rodziców, a ci ogłupiali i nieoświeceni rodziciele już od pierwszej chwili czynią go takim samym ogłupiałym i nieoświeconym człowiekiem, ten potworny i niewiarygodny proces stał się przez stulecia i tysiąclecia istnienia społeczności ludzkiej nawykiem, ona zaś przywykła do tego nawyku i wcale nie myśli z niego zrezygnować, przeciwnie, nawyk ten staje się coraz silniejszy, a w naszych czasach osiągnął wręcz swoje apogeum, gdyż w żadnej epoce nie uczyniono milionów i miliardów ludzi, a więc ludności świata, bardziej bezmyślnymi, podłymi, nikczemnymi i bezwstydnymi niż w naszej, chociaż społeczeństwo od dawna wie, że jeśli proces ten, czyli powszechna bezecność, nie zostanie przerwany, będzie on oznaczał koniec

społeczności ludzkiej. Ale oświecone umysły nie oświecają, a społeczność ludzka, to pewne, niszczy siebie. Postępowali tak również ci, którzy mnie spłodzili, czyli rodzice, bez głowy i w idiotycznej zgodzie z pozostałą masą ludzką, rozprzestrzenioną po całym świecie, i zrobili człowieka, a od chwili jego poczęcia uprawiali jego ogłupianie i unicestwianie, wszystko w tym człowieku zostało zniszczone i unicestwione, zasypane i przysypane, przysypane z taką brutalnością, że ów człowiek, całkowicie zasypany przez tych, co go spłodzili, czyli rodziców, potrzebował trzydziestu lat, aby uprzątnąć gruz, jakim został przysypany przez tych, co go spłodzili, czyli rodziców, i ponownie stać się człowiekiem, którym z pewnością w pierwszej chwili był, a którego ci, co go spłodzili, czyli rodzice, rodzice, czyli ci, co płodzą, przysypali swoim wielowiekowym śmieciem uczuciowym i duchowym będącym nieświadomością. Człowiek, a proces ten to proces zwierzęcy, płodzony jest najpierw i rodzony jak zwierzę, i zawsze, choćby był kochany, rozpieszczany lub gnębiony, traktowany jest animalistycznie przez całkiem prymitywnych, nieoświeconych, dążących do swych egoistycznych celów rodzicieli albo ich zastępców wskutek ich własnego niedostatku prawdziwej miłości i braku umiejętności oraz gotowości wychowywania, prymitywnie i egoistycznie karmiony oraz traktowany jak zwierzę, jego zaś centralne ośrodki uczuciowe i nerwowe są stopniowo eliminowane, unicestwiane i niszczone, a wtedy jako jeden z największych niszczycieli świata, wkracza Kościół (wkraczają religie) i przejmuje niszczenie duszy nowego człowieka, szkoły zaś na zlecenie i rozkaz rządów we wszystkich państwach świata popełniają zbrodnię na duchu nowych, młodych ludzi.

Źródło: Bernhard T., *Autobiografie*, tłum. S. Lisiecka, Kraków 1998.

Polecenie 2

Zdobądź więcej informacji na temat Thomasa Bernharda. Odpowiedz na pytania: Jakich argumentów mógłby on użyć na poparcie przedstawionych w powyższym fragmencie tez? Jakie argumenty mogłaby sformułować osoba krytycznie nastawiona do treści zawartej we fragmencie? Co dokładnie dolega ludzkości i w czym konkretnie się to wyraża?

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym materiałem filmowym. Odpowiedz na pytanie, czy Nietzsche był rzeczywiście nihilistą? Uzasadnij odpowiedź.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D3IMpxf17>

Film edukacyjny. Friedrich Nietzsche a nihilizm.

Wywiad z prof. Janem Hartmanem.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Friedrich Nietzsche a nihilizm*.

Ćwiczenie 1

W jakich cechach Nietzsche dostrzegał nihilizm społeczeństwa europejskiego? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐ konformizm i oportunizm

☐ bezczelność

☐ mierność wyznawanych wartości

☐ niechęć do zachowań etycznych

☐ rozwój militarny

☐ wymuszone umiarkowanie

☐ resentment

☐ zawężenie horyzontów

Ćwiczenie 2

Jakie mogą być odmiany nihilizmu? Połącz kafelki w pary.

nihilizm moralny

stanowisko filozoficzne odmawiające istnienia świata bądź jego istotnym aspektem

nihilizm epistemologiczny

przekonanie o nieistnieniu wartości

nihilizm ontologiczny

zanegowanie możliwości poznania

Praca domowa

Odpowiedz na pytanie, jak wyjaśnić pojęcia nihilizmu biernego i czynnego na konkretnych przykładach? Odwołaj się do treści poznanych podczas lekcji oraz wiadomości z wybranych źródeł.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Friedrich Nietzsche a nihilizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

9. Friedrich Nietzsche. Uczeń:

- 1) przedstawia motywy nietzscheańskiej krytyki moralności tradycyjnej i chrześcijaństwa;
- 2) wyjaśnia pojęcia woli mocy i nadczłowieka;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- omawia nihilistyczną myśl Nietzschego;
- wyjaśnia wprowadzone przez Nietzschego rozróżnienie na nihilizm bierny i czynny;
- ocenia, czy Nietzsche, przedstawiając się jako nihilista, faktycznie był „doskonałym nihilistą Europy”.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- film;
- praca z multimedium;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Film edukacyjny”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie i wyświetleniu e-materiału, odczytuje uczniom temat zajęć oraz cele, a następnie prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Co to jest nihilizm? Jaki charakter ma osoba będąca nihilistą?*

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: *Czy Nietzsche był rzeczywiście nihilistą?* Następnie rozdaje uczniom po jednej kartce w kolorze zielonym lub żółtym (w ten sposób dzieli klasę na grupy) i mówi, że na kartkach zielonych mają być zapisane argumenty za, a na żółtych argumenty przeciw. Zbiera kartki, a następnie odczytuje na przemian argumenty i kontrargumenty. Uczniowie odnoszą się do każdego z nich, w czasie dyskusji mogą też podawać dodatkowe argumenty i kontrargumenty. Nauczyciel jako moderator może pytać, czy wszyscy się zgadzają z danym stanowiskiem lub też zadawać pytania naprowadzające.

Po wyczerpaniu argumentów nauczyciel wraz z uczniami podsumowuje dyskusję. Pyta, czy uczniowie pod jej wpływem zmienili swoje zdanie.

2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Odczytanie polecenia do multimediu: *Zapoznaj się uważnie fragmentem tekstu. Jak widzisz podobieństwa i różnice z poglądami Nietzschego?* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
3. **Praca z drugim multimediami.** Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do ćwiczeń z sekcji „Film edukacyjny”. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie wykonują ostatnie zadanie, korzystając ze swoich telefonów komórkowych: *Zdobądź więcej informacji na temat Thomasa Bernharda. Jakich argumentów mógłby on użyć na poparcie przedstawionych w powyższym fragmencie tez? Jakie argumenty mogłaby sformułować osoba krytycznie nastawiona do treści zawartej we fragmencie? Co dokładnie dolega ludzkości i w czym konkretnie się to wyraża?*
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?

Praca domowa:

1. Jak wyjaśnić pojęcia nihilizmu biernego i czynnego na konkretnych przykładach? Odwołaj się do treści poznanych podczas lekcji oraz wiadomości z wybranych źródeł.

Materiały pomocnicze:

- Hollingdale R.J., *Nietzsche*, tłum. W. Jeżewski, Warszawa 2001.
- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.